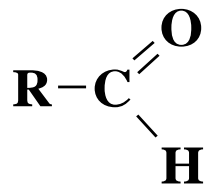

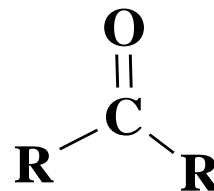
ALDEHIDI I KETONI

Karakteristike i nomenklatura fizikalna svojstva aldehida i ketona

Opća formula aldehida je

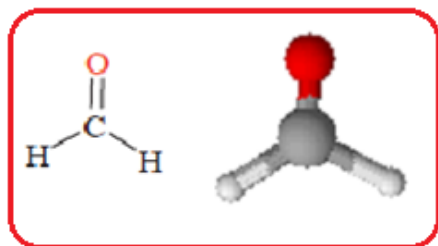

Opća formula ketona je

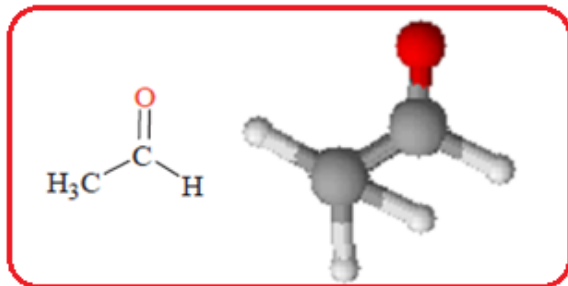

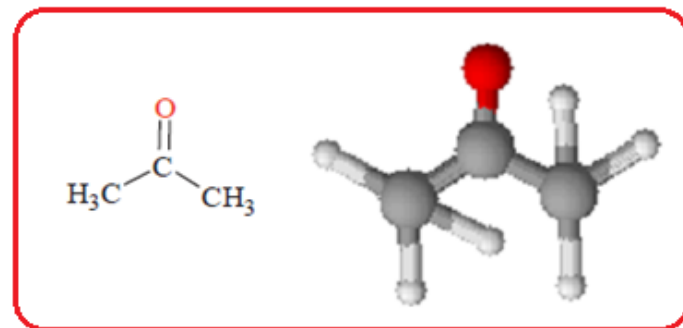
KARBONILNA SKUPINA

ALDEHID

ALDEHID

KETON

NA KRAJU LANCA

U SREDINI LANCA

Imenovanje aldehida:

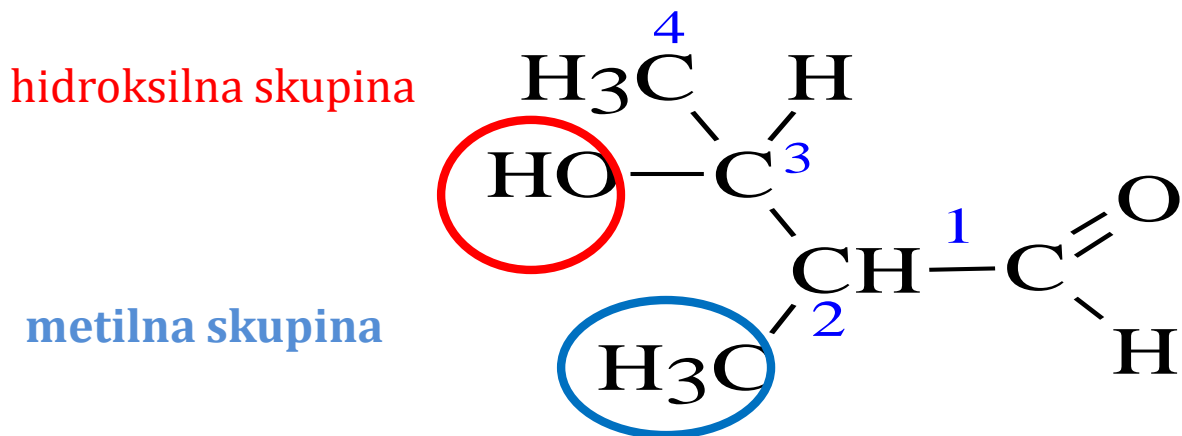
- atom ugljika karbonilne skupine je prvi atom
- glavni lanac aldehida dobiva nastavak -al

broj ugljikovih atoma u najduljem lancu	sažeta strukturna formula lančastog ALDEHIDA	naziv lančastog aldehida
1	HCHO	metanal
2	CH ₃ CHO	etanal
3	CH ₃ CH ₂ CHO	propanal
4	CH ₃ (CH ₂) ₂ CHO	butanal
5	CH ₃ (CH ₂) ₃ CHO	pentanal
6	CH ₃ (CH ₂) ₄ CHO	heksanal
7	CH ₃ (CH ₂) ₅ CHO	heptanal
8	CH ₃ (CH ₂) ₆ CHO	oktanal
9	CH ₃ (CH ₂) ₇ CHO	nonanal

Primjer 1. Odredite naziv zadanog aldehida.

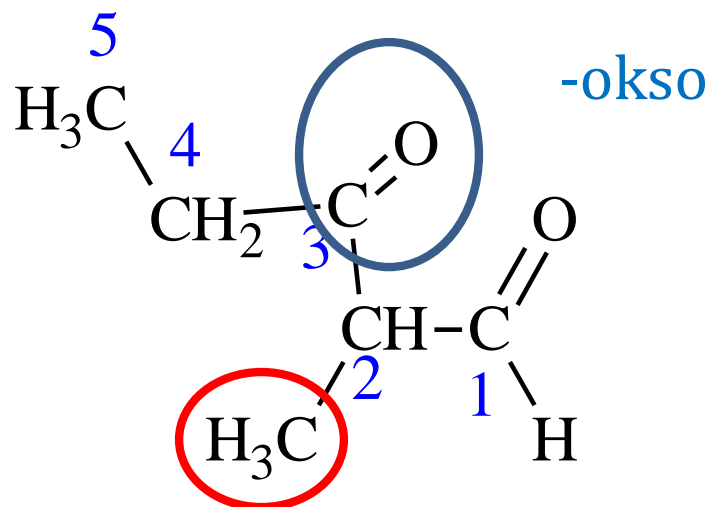
1. Ugljikove atome u lancu alkana numeriramo tako da je prvi ugljikov atom karbonilna skupina.
2. Skupinama koje su povezane s lancem odredimo naziv i poredamo ih abecednim redom.
3. Lancu alkana dodamo nastavak **-al**.

Rješenje: 3-hidroksi-2-metilbutanal

Primjer 2. Odredite naziv zadanom spoju koji ima vezane dvije karbonilne skupine.

1. U spoju koji ima vezane dvije karbonilne skupine prioritet ima aldehyd, a **keto** skupina se smata supstituentom i dobiva nastavak **-okso**.

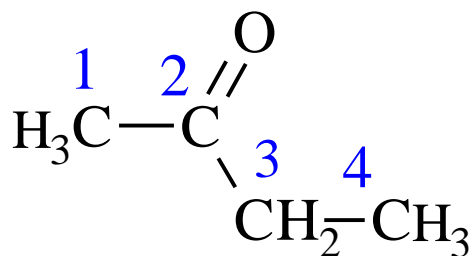
metilna skupina

Rješenje: 2-metil-3-oksopentanal

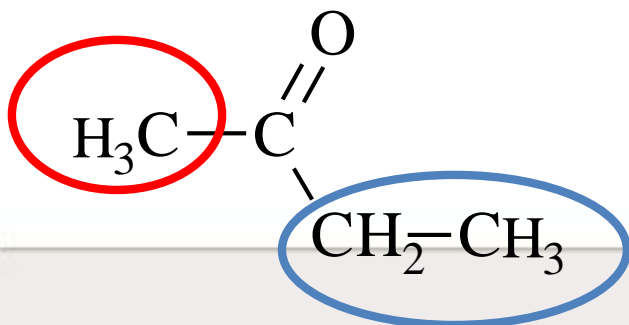
Primjer 3. Odredite naziv zadanom ketonu

1. Prema pravilima IUPAC-ove nomenklature naziv ketona odredimo tako da numeriramo ugljikove atoma u lancu.
2. Karbonilna skupina dobiva najmanji broj, a označimo je brojem. Ispred alkanog lanca kojem dodamo nastavak **-on**.

Rješenje: butan-2-on

Drugi način imenovanja ketona tvori se tako da odredimo **alkilne skupine** koje poredamo abecednim redom na kraju dodamo naziv **keton**.

Rješenje: etil-metil-keton

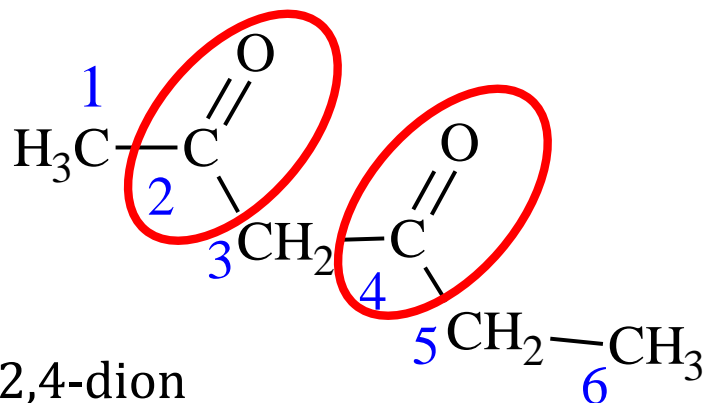
Najpoznatiji aldehidi i ketoni te njihova trivijalna imena

Sažeta strukturna formula	$\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{H}-\text{C}-\text{H} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{H}_3\text{C}-\text{C}-\text{H} \end{array}$	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C} \\ \backslash \\ \text{H} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{H}_2\text{C}-\text{C}-\text{CH}_3 \end{array}$
Nazivi prema IUPAC-u	metanal	etanal	prop-2-enal	propanon
Trivijalni nazivi	formaldehid	acetaldehid	akrolein	aceton

Primjer 4.

Odredite naziv spoju koji ima vezane dvije karbonilne skupine

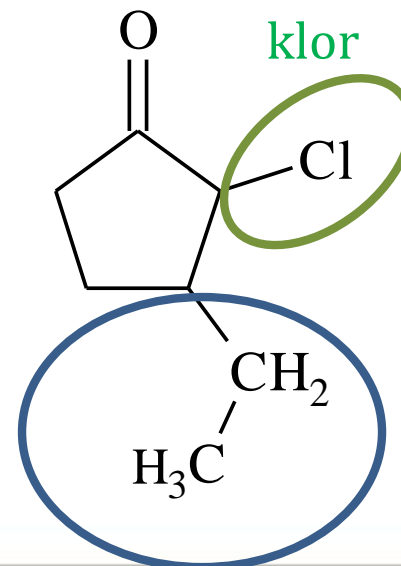

Rješenje: heksan-2,4-dion

Primjer 5. Odredite naziv cikličkom ketonu

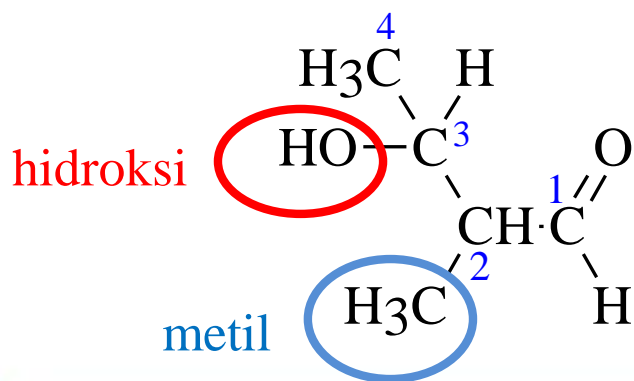
Rješenje: 3-etil-2-klor-ciklopentanon

etilna skupina

2. Odredi prioritetne skupine i navedi naziv spoja

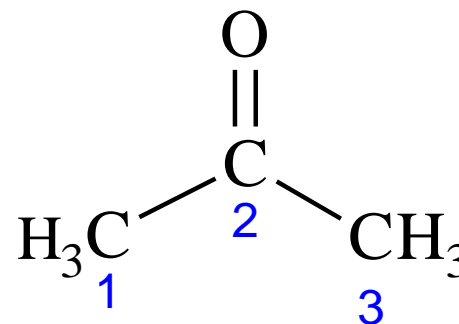
funkcionalne skupine poredane od najvišeg prioriteta prema nižem	formula funkcionalne skupine	sufiks	prefiks
karbonilna skupina	-CHO ili -CO-	-al ili -on	okso-
alkoholi	-OH	-ol	hidroksi-
amini	-N-	-amin	amino-
eteri	-O-	eter	-oksa ili alkoksi
alkeni	-C=C-	-en	alkenil-
alkini	-C≡C-	-in	alkinil-
halogenidi	-X	-	flour, klor, brom, jod
nitro	-NO ₂	-	nitro-
alkani	C-C	-an	alkil-

Rješenje: 3-hidroksi-2-metilbutanal

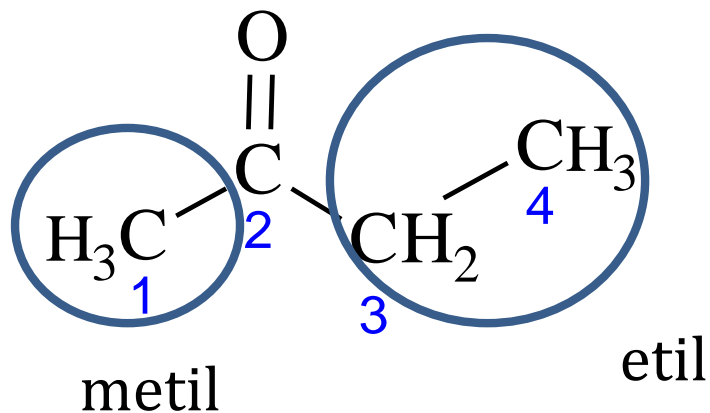
2. Nacrtaj i imenuj najjednostavniji keton

Rješenje: propan-2-on ili dimeilketon

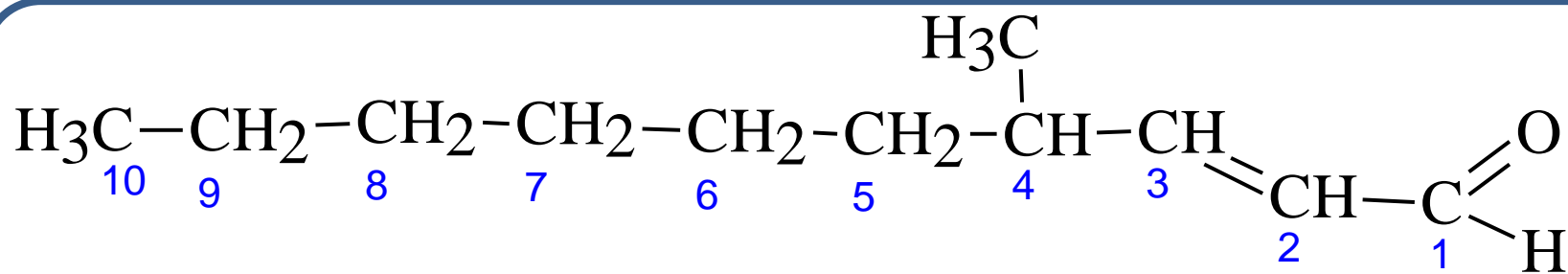
3. Nacrtaj keton sa metilnom i etilnom skupinom te odredi njegov naziv

Rješenje: butan-2-on ili etil -metil- keton

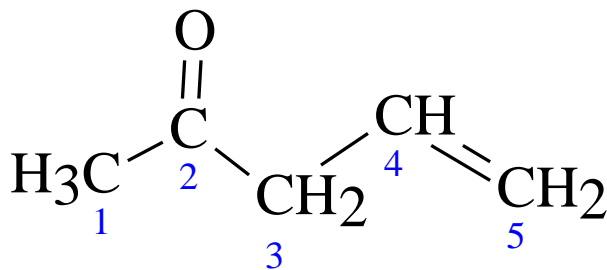
3. Odredi naziv aldehida ako je lanac nezasićeni?

a)

Rješenje: 4-metildek-2-enal

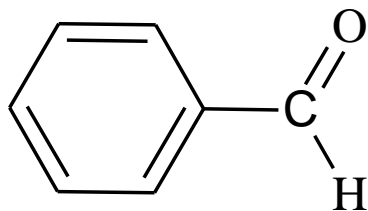
b)

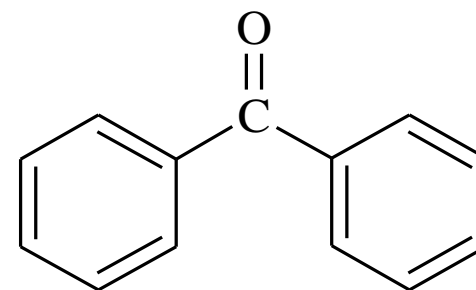
Rješenje: pent-4-en-2-on

4. Nacrtaj najjednostavniji aldehid i keton s aromatskom jezgrom i navedi njihova imena?

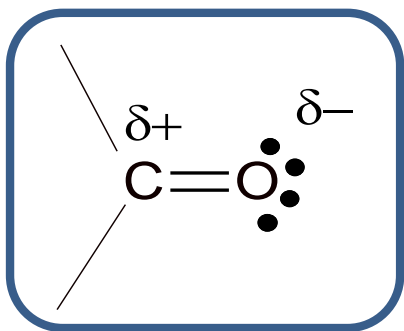
Rješenje: benzaldehid

Rješenje: difenilmetanon

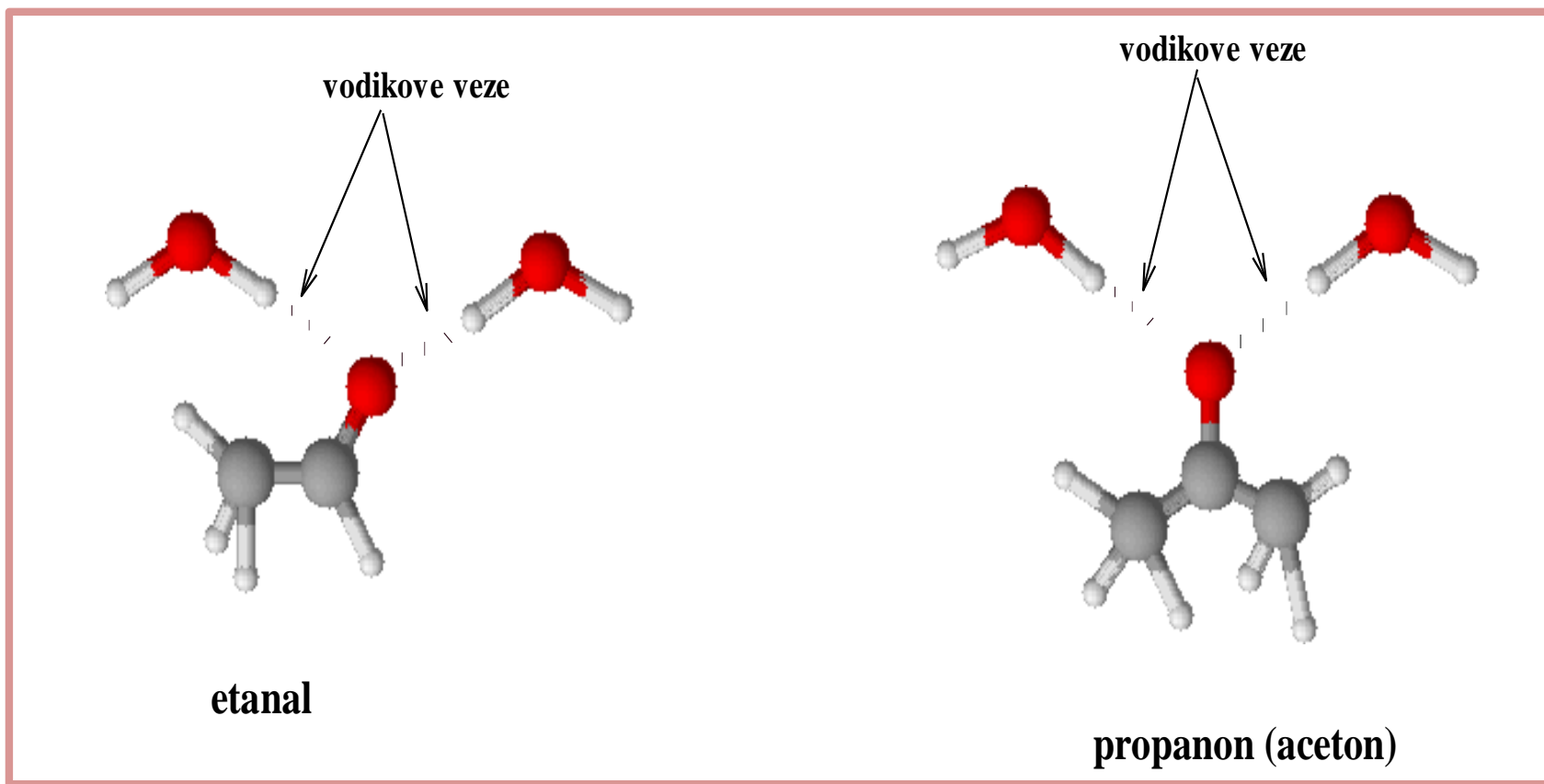
Fizikalna svojstva aldehida i ketona

- ✓ polarni spojevi zbog elektronegativnog kisika

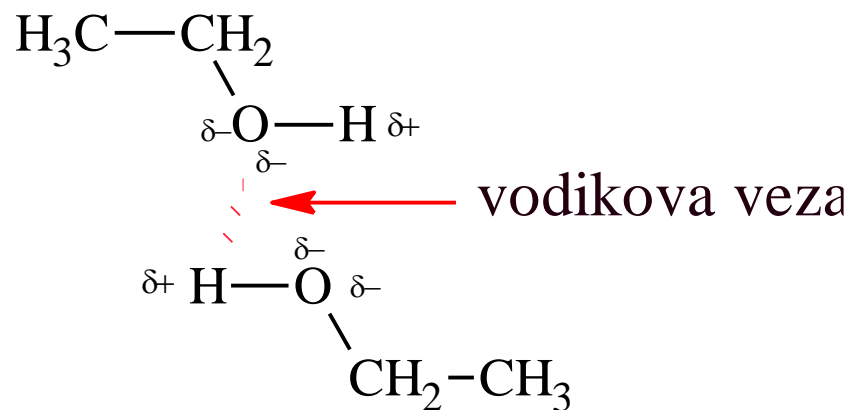
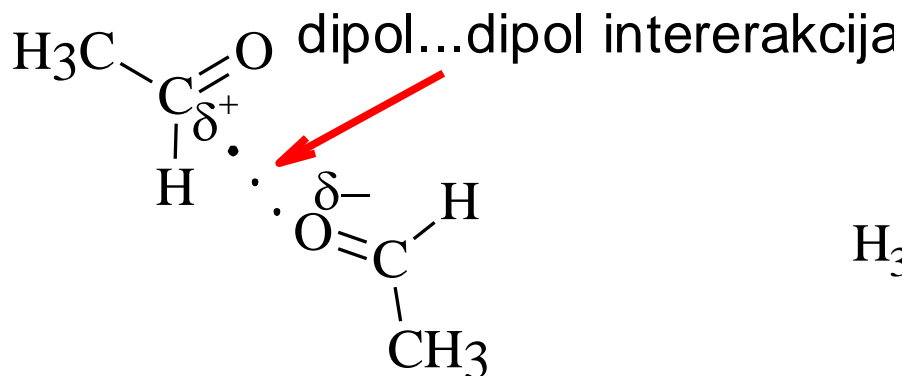

Polarizirana karbonilna skupina

- ✓ karbonilna skupina stvara vodikove veze s vodom
- ✓ aldehidi se ne koriste kao otapala jer oksidiraju s kisikom iz zraka
- ✓ ketoni slabiji oksidansi, koriste se kao otapala

- ✓ molekule aldehida privlače se dipol-dipol interakcijama,
- ✓ Ne stvaraju vodikove veze

alkoholi stvaraju vodikove veze

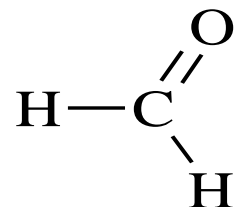
- ✓ t_v aldehida i ketona niža od t_v alkohola
- ✓ t_v aldehida i ketona viša od t_v ugljikovodika
- ✓ povećavanje M_r raste t_v

	voda	metanol	etanol	metanal	etanal	propan-2-on
vrelište / °C	100	65	78	-21	21	56
talište / °C	0	-98	-114	-92	-121	-95
ρ / g/cm ³ (20 °C)	1,00	0,792	0,789	0,815	0,783	0,79

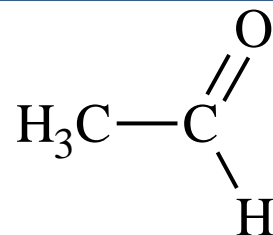

- ✓ svi aldehidi i ketoni osim metanala su tekućine
- ✓ metanal je plin

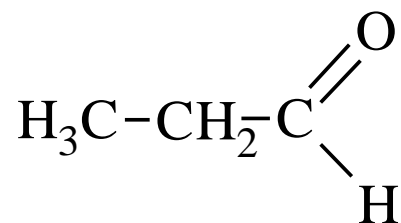
metanal $t_v = -21\text{C}^\circ$

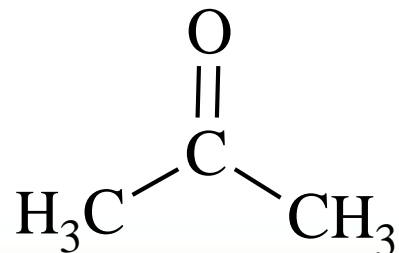
etanal $t_v = 21\text{C}^\circ$

propanal $t_v = 49\text{C}^\circ$

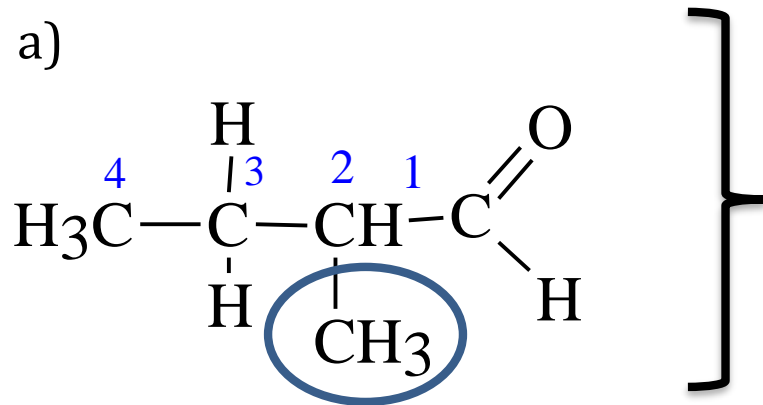
propan-2-on $t_v = 56\text{C}^\circ$

Zadatci za ponavljanje:

1. Imenuj aldehide prema IUPAC-u:

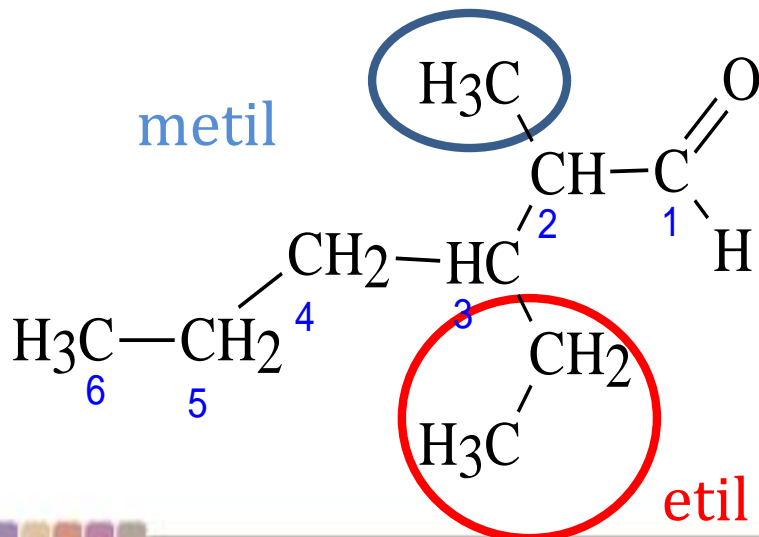
a)

Rješenje: 2-metilbutanal

metil

b)

Rješenje: 3-etil-2-metilheksanal

etil

